

Változatok egy közhelyre

Eörsi István verseiről

A publicistának, s ráadásul ha olyan élesen fogalmazza meg álláspontját, mint azt **Eörsi István** teszi, vigyázni kell, hogy ne hagyjon támadási felületet, hiszen az ellenfelek könnyen kihasználhatják azt. **Eörsi István** napjaink egyik (?) legharcosabb, legérdekesebb publicistája. Vitairataiban, néhány soros glosszáiban nem ismer sem kíméletet, sem tekintélyt, s ezért nem csoda, ha írásai vihart kavarnak az irodalmi, szellemi élet látzólagosan nyugodt vizein.

Az örökösen ellenfeleket találó, néha már a magáramadás veszélyével fenyegetett **Eörsi** védtelenül áll ki a szellemi pástra. **Eörsi István** ugyanis költő. A „Változatok egy közhelyre” harmadik verseskötete.

Ne tévesszen meg senkit a kötet kissé publicisztikus címe. **Eörsi** költészete nem publicisztikus. Mégis úgy tűnik, hogy azonos amit a két, egymástól jócskán elütő műfajban alkot. A kapocs, amely összeköti publicisztikáit a verseivel: kíméletlen logikája, néha a durvaság határát súroló szókimondása, hajlama a kételkedésre, a gúnnyra, és a játékra. Talán éppen az utóbbi, a játék az, ami minden műfajában meghatározza **Eörsit**. A játék szerepét így fogalmazza meg egyik versében: „Ha elfeledném, mi a játék, / magam is játékszerré válnék, /...” És e programszerű sorok után egész füzére való versben játszik, ami természetesen egyes esetekben csak látzólagosan, külső formáját tekintve játék, ha jól megfigyeljük, néha ezek a játékos sorok, szinte végzetes tartalmakat hordoznak; mint például ezek: „.../míg ábrándjaim szalmazála / szappanos vitriolba lóg, — buborékot abból fújok / az idő kerek kukucsrára — / és bujócskázni is tudok: / szemöldökig be a lábba! / ...” Ugyanebben a versben csomót köt a gilisztára (ez még játék), hogy aztán a viperákból fonhasson láncot. És a viperákból font lánc — ez már nem játék. Ez már külső és belső rémeivel küszködő ember. De nem minden játéka mélyén húzódik tragikus világ, tud önfeledten, gyermeki ártatlansággal is játszani. Verssorokkal, rímekkel játszik: „Én vagyok a Remek Elek / most egy verset remekelek. / Kérlek ezért

Potom Aron / adj egy tollat
potom áron. / ...” Vagy más esetben egy gondolattal játszik, mint például „Az utolsó csapás” című vers csattanójában: „Piócákból tar kopynyáján kinőttek göndör fürtjei / — mindezt valahogy kibírná tán, / de éjjel jön egy szűz királylány, / és újságot olvas neki. /”

Szerelmi költészetében is felcsillan néha a játékos hang, de főként, mint a gúny eszköze, egyébként ezekben a versekben egészen más arccal fordul felénk **Eörsi**. A hangja tragikussá válik, mintha a szerelem lenne az utolsó menedék, ha már a játék nem segít. A kötet egyik legszebb versében így ír:

„Az oszlopok mind bedőlnek,
a szárnyak megpörkölődnek,
súlyos égbolt nyom reád,
s én mint egy megszédült

angyal,
belédfogódom fogammal.
rejtsd el bukásom nyomát.”

De milyen gondolati-érzelmi szenvedélyességgel talál társra, úgy, ugyanolyan szenvedélyesen tud elutasítani is, ilyenkor hangja olyan durva, hogy kétségekbe sodorja olvasóját — nem lépett-e túl a józólés határán? „Nem bámulom a képed” című versének zárósorait idézem példaként: „.../és ízedet inyemről / letröli nyelvek rongya.” Az „Utóhangok egy szerelemhez” és a „Szerelmesen és szerelemtelen” című versei szerelmi lírájának, de egyben az egész kötetnek is csúcsteljesítményei. Míg az előbbiben az elválás lehetetlensége, az utóbbiban a börtönbe zárt ember szerelmi vágyának szörnyűsége fogalmazódik meg magas művészi színvonalon.

„És” úgynevezett közéleti, politikai vers? Alig akad jelentős a kötetben, s tán azért, mert **Eörsi** a beskatulyázástól való félelmében nem válogatta be azokat... De ne is ezt kérjük számon a költőtől, hanem inkább annak a „bukásnak” költői magyarázatát, amely elől a szerelembe „menekül”... Ugy érzem, hogy szerelem és játékok között kimarad egy nagyon lényeges, a két végpont között a hídverés szerepét játszó életszelet, és ez a hiány némiképpen meg is billenti a kötet egyensúlyát.